

იუბილე

მერაბ კალანდარიძე

ნოდარ (ნუკრი) შოშიაშვილი – დიდი ერუდიტი და ინტელიგენტი

გამოჩენილ ქართველ ისტორიკოსს, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორს, პროფესორ ნოდარ (ნუკრი) შოშიაშვილს (1924-1999) დაბადებიდან 90 წელი შეუსრულდა. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ფართოდ აღინიშნა ღვაწლმოსილი მეცნიერის საიუბილეო თარიღი. ეს ასეც უნდა ყოფილიყო. სათანადო პატივი მიაგეს ღირსეულ პიროვნებას, მეცნიერს და მამულებს. ბატონი ნოდარი ამას სავსებით იმსახურებდა.

მრავალრიცხოვან ღონისძიებებს შორის ჩატარდა სამეცნიერო კონფერენცია, რომლის ყურადღების ცენტრში ძირითადად ის თემატიკა იდგა, რომლის შესწავლის საქმეში პროფ. ნოდარ შოშიაშვილს ფასდაუდებელი ღვაწლი მიუძღვის. მე ამ კონფერენციაში არ ვმონაწილეობდი და სრულიად შემთხვევით, სულ სხვა საკითხთან დაკავშირებით თავი ამოვყავი ამ კონფერენციაზე. მივესალმე მის შვილიშვილს პატარა ნუკრის, დაველაპარაკე ჩემს კოლეგას პროფ. გიორგი ოთხმეზურს, მოვიკითხე ქალბატონი მარიკა, რომელიც ბოლო დროს ხშირად ავადმყოფობს და ძალიან მალე წამოვვდი. წამოსვლის შემდეგ რაღაც უკმარობის გრძნობა გამიჩნდა და გული დამწყდა. უმაღლესი მიზეზი, რაშიც იყო საქმე. ხელსაყრელი შანსი გავუშვი ხელიდან. აუცილებლად უნდა მეთქვა პატარა სიტყვა. გამეხსენებინა ბატონი ნოდარი. მე ხომ მას დიდ პატივს ვცემდი. ეს უნდა დამეფიქსირებინა. მიხარია, რომ ახლა მეძლევა შესაძლებლობა და მას აუცილებლად გამოვიყენებ.

შეიძლება ვინმეს გაუკვირდეს, რომ მე ვიგონებ ბატონ ნოდარს, რადგან მე მისი მოწაფე არ ვყოფილვარ. ის არც ჩემი ლექტორი არ ყოფილა. მე არ ვარ საქართველოს ისტორიის სპეციალისტი. მე მსოფლიო ისტორიის სპეციალისტი ვარ. თითქოსდა ჩვენ შორის შეხების წერტილები ნაკლებად იყო, მით უმეტეს, ის ასაკითაც ბევრად დიდი იყო ჩემზე. ეს მართლაც ასე

იყო, მაგრამ უნდა ითქვას, რომ მცირე შეხება მასთან მაინც მქონდა და ამ ერთი ეპიზოდის დავიწყების უფლება არ მაქვს. უმაღლური ვერ ვიქნები.

ვინც იცნობდა ბატონ ნოდარს მე (როგორც უმცროსი კოლეგა, მიმართვის ამ ფორმას ვარჩევ) უეჭველად დამეთანხმება, რომ ის იყო ჭეშმარიტი პროფესიონალი, უდიდესი ერუდიტი, თხემით-ტერფამდე ინტელიგენტი. ამიტომ მას ხშირად მიმართავდნენ კონსულტაციებისთვის არა მხოლოდ საქართველოს ისტორიის სპეციალისტები, არამედ სხვა დარგის წარმომადგენლები. ჩემდა საბედნიეროდ, მათ შორის აღმოვჩნდი მეც.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ დღის წესრიგში დადგა მსოფლიო ისტორიის მარქსისტული პერიოდიზაციის გადასინჯვის საკითხი. ჩემმა მასწავლებელმა პროფ. კოტე ანთაძემ მთხვავა, რომ ამ ნაშრომში შევხებოდი საქართველოს ისტორიის მარქსისტულ პერიოდიზაციასაც. თავიდან გავუძალიანდი არ ვარ საქართველოს ისტორიის სპეციალისტი-მეთქი, მაგრამ ბოლოს ბატონი კოტეს შეუვალმა პოზიციამ თავისი გაიტანა და გარკვეული ყოყმანის შემდეგ დავთანხმდი. ჩვენ არც ერთი საქართველოს ისტორიის სპეციალისტები არ ვიყავით და, ბუნებრივია, მივმართეთ სპეციალისტებს, პირველ ყოვლისა კი, აკად. მ. ლორთქიფანიძეს, აკად. რ. მეტრეველს და პროფ. ნ. შოშიაშვილს. მე აღრეც ვიცნობდი ბატონ ნოდარს და მოხიბლული ვიყავი მისი ერუდიციით. ახლა საშუალება მქონდა უშუალოდ დავმტკბარიყავი მისი უზადო ცოდნით. მან მოგვიწონა არჩევანი და რამდენიმე საინტერესო რჩევა მოგვცა საქართველოს ისტორიის წყაროთმცოდნეობაში, რომლის ერთ-ერთი კომპეტენტური სპეციალისტი თავად ბრძანდებოდა. ამას დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. ამით მან თავისი წვლილი დიადო ჩვენი კარგად დაკვალიანების საკითხში. მას მეტი რომ არაფერი გაეკეთებინა, ესეც საკმარისი იქნებოდა, მისი თანადგომა ამით არ ამოიწურა. მან დიდი დახმარება გაგვიწია ცალკეული საკითხების წყაროთმცოდნეობაში გარკვევის საქმეში. მახსოვს, ხშირად ვურეკავდი სახლში, ის მისახელებდა წყაროებს და ლიტერატურას, რომელსაც უნდა გავცნობოდი და სწორ გზაზე მაყენებდა. ამის დავიწყების უფლება არ მაქვს.

ჩვენი ახლო ურთიერთობა ამით არ დამთავრებულა და როგორც უფროსი და უმცროსი კოლეგის ურთიერთობა მთელი 90-იანი წლები გრძელდებოდა. ამ საკითხზე მაქვს ერთი კარგი მოგონება. ჩემთვის სასიამოვნო სიურპრიზი იყო, როდესაც ერთხელ მან დამიძახა და თავისი წიგნი მაჩუქა, მეტად თბილი წარწერით. ცხადია, დიდი მადლობა გადავუხადე და გახარებული

დავრჩი. როდესაც მისი ავადმყოფობის შესახებ გავიგე, ძალიან მეწყინა. მისმა გარდაცვალებამ ყველას გული გვატკინა.

დღევანდელი გადასახელიდან საბჭოთა პერიოდის ქართული ისტორიოგრაფიის განქიქება, ალბათ, დიდ სიფრთხილეს მოითხოვს და ჰიპერკრიტიკულად მიგვაჩნია. არ შევცდებით, თუ ვიტყვით, რომ პროფ. ნოდარ შოშიაშვილის მთელი შემოქმედება ამგავრი სეპტიკური დამოკიდებულების გაბათილების საუკეთესო ნიმუშია. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ პროფ. ნოდარ შოშიაშვილი იყო ევროპული დონის მკვლევარი-ისტორიკოსი. მისი სახით საქმე გავქვს XX საუკუნის ქართულ ისტორიოგრაფიაში პოზიტივისტური მიმართულების ერთ-ერთ ბრწყინვალე წარმომადგენელთან. ეს არაა ქათინაური, რომელსაც ტრადიციულად ამბობენ იუბილარის მიმართ, ეს რეალობაა.

და ბოლოს, უნდა დავძინოთ, რომ მოწაფეების ვალია, პატივი მიაგონ მასწავლებლების ხსოვნას. ეს ელემენტარული მაღლიერების გრძნობის გამოხატულებაა. ვიმედოვნებთ, რომ მოსწავლეები გულმოდგინედ, გამოწვლილვით შეისწავლიან პროფ. ნ. შოშიაშვილის წვლილს ქართულ ისტორიოგრაფიაში და მასზე საგანგებო, სოლიდურ ნაშრომს დაწერენ, რითაც ხელთუქმნელ ძეგლს დაუდგამენ საყვარელ მასწავლებელს. ეს მათი ვალია. მიზანშეწონილი იქნებოდა იმ ნაშრომების პუბლიკაცია, რომლებიც ბატონი ნოდარის არქივში გამოუქვეყნებელი დარჩა. ეს შრომები ქართული ისტორიოგრაფიის მნიშვნელოვანი შენაძენი იქნებოდა. ამით მისი მოწაფეები კიდევ ერთ კარგ საქმეს ითავებენ.

პროფ. ნოდარ შოშიაშვილის შრომები XX საუკუნის ქართული ისტორიოგრაფიის საგანძურს განეკუთვნება, ხოლო მისი ავტორის შემოქმედება სავსებით იმსახურებს საგანგებო შესწავლას, მონოგრაფიას.

ამ მოგონებას აქ დავასრულებდი, რომ არა ერთი გარემოება. მე ძალიან კარგად ვიცნობდი ბატონი ნოდარის ვაჟს მამუკას. ჩვენ 80-იანი წლების მეორე ნახევარში და 90-იანი წლების დასაწყისში ერთად ვმუშაობდით ისტორიის ინსტიტუტში, ევროპული ქვეყნების ისტორიის განყოფილებაში, რომელსაც სათავეში ედგა შესანიშნავი პიროვნება პროფ. ილია ტაბაღუა. მამუკამ ძალიან კარგად იცოდა გერმანული და საკმაოდ პერსპექტიული ისტორიკოსი იყო. მისგან საკმაოდ კარგი გერმანისტი დადგებოდა, მაგრამ 90-იანი წლების ძნელბედობამ ის რთული არჩევანის წინაშე დააყენა. ის ჩამოშორდა ისტორიულ მეცნიერებას. მას თავისუფლად შეეძლო თავისი სიტყვა ეთქვა

ქართულ ისტორიოგრაფიაში.

დასასრულს ორიოდე სიტყვა უნდა ვთქვა ბატონი ნოდარის შვილიშვილზე, პატარა ნუკრიზე. ჩემო ნუკრი, შენ სწორედ ასე მოგმართავ. ის ჩემი სტუდენტი იყო. ვასწავლიდი, როგორც ბაკალავრიატში, ისე მაგისტრატურაში. კარგი სტუდენტი იყო, მონდომებული, ცოდნის შეძენის სურვილი გააჩნდა. ბატონი ნოდარის ტრადიციები უნდა გაგრძელდეს.

არაერთხელ აღმინიშნავს, რომ მე უნივერსიტეტის „ოქროს ხანის“ კუდს მოვესწარი. უნივერსიტეტში ჯერ კიდევ ტრიალებდა დიდი ივანე ჯავახიშვილის სული. იმ მრავალრიცხოვან კეთილ ადამიანებს შორის, რომელთაც შევხვედრივარ, პროფ. ნოდარ შოშიაშვილი უდაოდ ერთ-ერთი კოლორიტული ფიგურა იყო. ბატონ ნოდარზე მოგონებაც ამით გვინდა დავასრულოთ.